

Gemeente Heerlen heeft al vanaf de begin jaren tweeduizend te maken gehad met de aanwezigheid van eikenprocessierups. Door ervaring werd de afdeling beheer wijzer. Specialist beheer Gerard Braakhekke legt uit hoe de aanpak van Heerlen is aangescherpt door de jaren heen.

Auteur: Santi Raats

Mag het een eikje minder zijn?

Ervaringsdeskundige boombeheerder Gerard Braakhekke: 'We raken nooit meer van eikenprocessierups af, dus maak beleid en zorg voor diversiteit!'

'Vroeger belden we pas een aannemer wanneer we eikenprocessierups spotten in april', schetst Braakhekke. 'Op dat moment moesten we in allerijl een contract afsluiten. Dat doet de prijs niet goed en bovendien konden we dan niet altijd inschatten of we met cowboys te maken hadden of met degelijke EPR-bestrijders. Inmiddels hebben we het beheer rond eikenpro-

cessierups goed op poten. Dat scheelt geld en een hoop zorgen.'

Plaagdruk door de jaren heen

Tien jaar geleden stond de eikenprocessierups, aan komen vliegen vanuit Brabant, aan de poort in Noord-Heerlen. Elk jaar maakten de vlinders vol gebruik van hun vliegcapaciteit van zo'n vijf

kilometer, waardoor sinds vijf jaar heel Heerlen met eikenprocessierups kampt. 'De plaagdruk verschilt per jaar en staat los van de aanwezigheid van de rupsen,' legt Braakhekke uit. 'Het ene jaar is het weer goed, dan is de plaagdruk hoog. Wanneer er nachtvorst of regen volgt vlak nadat de rupsen uit hun ei zijn, dan is de plaagdruk laag. Want daar kunnen de rupsen

niet tegen. Waar ze echter wel tegen kunnen, is tegen nachtvorst wanneer zij nog in hun ei zitten. Mijn collega van gemeente Sittard-Geleen heeft wel eens eipakketten in de vriezer gelegd en ontdekt dat de rupsen een temperatuur van min twintig graden Celsius gewoon overleven mits zij vervolgens onder een warme voorjaarstemperatuur uit het ei komen.'

Last: vooral de kosten

Braakhekke geeft aan dat eikenprocessierups de gemoederen van de gemeente het meest bezighoudt van alle boomziekten en -plagen. Toch valt de mate van overlast mee. Dit is grotendeels te danken aan het feit dat Heerlen nooit kosten of moeite heeft gespaard om de eikenprocessierups te bestrijden op risicovolle plekken. 'Waar wij het meeste jeuk van hebben?', grapt Braakhekke. 'Niet van klachten, want die zijn we nauwelijks binnengekomen in al die jaren. We hebben het meeste last gehad van de hoge kosten die we aan de eikenprocessierups hebben gehad. In de jaren tweeduizend was elk jaar 20 tot 30 duizend euro nodig voor preventieve bestrijding. We hadden toen nog geen beleid of bestek voor de bestrijding. Dus elk jaar bekeken we waar we de rupsen zagen en dan schakelden we een aannemer in. Ad hoc bestrijding is erg duur. Eén jaar hebben we alleen curatief bestreden, maar dat bleek niet werkzaam: een kind was met een rups het klaslokaal ingelopen.'

'Met het boombeheersysteem van Grontmij wil Heerlen de plaagdruk preciezer bij gaan houden op de kaart'

Preventieve bestrijding

Vanaf het begin af aan heeft Heerlen de eikenprocessierups met *Bacillus Thuringiensis* bestreden. En bestrijding, zowel preventief als curatief, gebeurt altijd door een aannemer. Braakhekke: 'Het is kostbaar om je eigen medewerkers te trainen voor EPR-bestrijding en hen volgens de Arboret te laten werken. Ook lopen zij risico om allergie op te bouwen. Heerlen geeft er dus de voorkeur aan om dit werk bij een specialist uit te zetten.'

Vanaf het moment dat de rupsen een paar dagen uit het ei zijn, en ze in fase 2 tot 3 zijn, en er voldoende bladbezetting is, rijdt de aannemer uit

om het biologische middel op de zojuist verschenen bladeren van de eik te spuiten. De rupsen eten van de bladeren met het bestrijdingsmiddel en sterven. Braakhekke: 'Willy Duijsens (voormalig medewerker van de Plantenziektkundige Dienst, red.) houdt in opdracht van van Sittard-Geleen en een aantal andere opdrachtgevers elk jaar op een aantal vaste ijkpunten de eipakketten in de gaten. Ook houdt hij afgeknipte takken met een eipakketten in de gaten. Zodra de eerste rups uit het ei komt waarschuwt hij ons en geeft hij een bestrijdingsadvies. Maar de aannemer heeft ook een relatieve keuze over het moment van bestrijding, want als het startmoment niet goed is ingeschat moet hij noodgedwongen meer nabehandelen. Nabehandelen zit inbegrepen in de prijs en is dus zijn risico.'

Bestek

Vanuit het verleden bespoot Heerlen vijf- tot zeventien eiken (uit een totaal van 7,5 duizend eiken) in risicovolle gebieden. Deze gebieden beslaan speeltuinen, fietspaden, schoolpleinen, pleinen en wegen en straten waar veel mensen komen. Sinds 2011 bestaat er een bestek, meervoudig onderhands met open posten, voor de preventieve bestrijding van 750 eiken in gebieden waar geen beschermde vlindersoorten voorkomen. Om deze gebieden te bepalen heeft Heerlen kaarten van de Vlinderstichting gedownload en informatie over de flora en faunawet. 'Ik zag een paar jaar geleden een bestek voor EPR-bestrijding op de aanbestedingskalender en zag daar iets in voor Heerlen. Dit bestek was opgesteld door Herman Wevers van Alles over Groenbeheer. Voor ons heeft hij ook een bestek opgesteld, bestaand uit twee sporen; preventieve en curatieve bestrijding. Omdat we nu een vast bestek hebben voor een werk dat elk jaar terugkomt, besparen we. EPR-bestrijding kost nu nog gemiddeld 10 tot 15 duizend euro per jaar. Het varieert enorm: in 2012 circa 30 duizend euro, in 2013 slechts vijfduizend. Het voordeel van een bestek met open posten is dat we aantallen en posten opvoeren aan de hand van wat zich buiten afspeelt. Daarom hebben we vorig jaar overgehouden, want we hoefden door de lage plaagdruk weinig curatief te bestrijden. We zijn ook beter bezig omdat we meer ervaring hebben met en kijken hebben op de mate van expertise onder aannemers. Op dit moment staat eikenprocessierupsbestrijding voor een paar jaar uitgezet bij de Algemene Bomendienst Limburg. Zij weten wat ze doen.'

Geen monitoring

Omdat in Heerlen het gevaar zo overzichtelijk is onderverdeeld in een groep risicovolle eiken en minder gevaarlijke gebieden, monitort de gemeente niet zelf. 'Voor monitoring is vaak een hoogwerker nodig, dat is te kostbaar. We hebben een historie en weten waar de eipakketten altijd zitten. We weten ook dat ze op andere plekken minder of helemaal niet voorkomen,' zegt Braakhekke. Toch weet hij niet helemaal zeker of het wel nodig is om elk jaar opnieuw die 750 als risicovol bestempelde eiken te bespuiten. 'We spuiten sowieso, ook al is er dat jaar geen nest in een bespoten eik. We willen veiligheid voor alles, ook al houdt dat in dat we wellicht voor de kat z'n viool bestrijden.' Om noodzaak en tijdstip van preventieve bestrijding beter te controleren is Heerlen in de toekomst wel van plan om te laten monitoren. Er is op dit vlak een lichte besparing op handen. Met het boombeheersysteem van Grontmij wil Heerlen de plaagdruk preciezer bij gaan houden op de kaart. Hiermee kan het een bestek gericht vormgeven. Maar Heerlen houdt wel vast aan zijn insteek dat er beter teveel dan te weinig gespoten kan worden. 'Interessanter is de vraag uit welk potje bestrijding nu eigenlijk betaald moet worden,' vindt de specialist beheer. 'Ik denk niet uit 'boomonderhoud'. Want de boom zelf heeft geen last van de eikenprocessierups. Nu ontstaat de ongewenste situatie dat er minder budget is om onze 40 duizend laan- en straatbomen te snoeien. Het is eerder een volksgezondheidsprobleem.'

Curatief

Naast het vaststaand aantal risicovolle eiken bestrijdt de aannemer voor Heerlen curatief met een zuiginstallatie in de maand mei – als de rupsen naar fase 4 gaan, ze brandharen hebben en ze naar beneden komen uit de boom - in geval van meldingen en overlast. Meldingen komen binnen via servicetelefoon en via de eigen buitendienst bij de afdeling beheer. Voorheen werkte beheer met het meldingensysteem Digitree, sinds 2013 werkt de afdeling met een eigen, en waarschijnlijk ook goedkoper, softwaresysteem. 'Dat werkt voor ons beter. Op ongeveer 80 meldingen of waarnemingen van rupsen krijgen we gelukkig per jaar maar twee of drie meldingen van overlast of jeuk binnen,' aldus Braakhekke. 'Dat lage aantal meldingen komt door een lage plaagdruk buiten onze risicovolle eiken.'

Braakhekke zweert bij de bestrijdingsmethode van wegzuigen. 'Als je de rupsen terplekke ver-

brandt, kun je niet voor honderd procent voorkomen dat de brandharen zich verplaatsen. We vinden de risico's bij het werken met water in giertanks ook nog te groot. Wegzuigen, opslaan in speciale PE-vaten en dan afvoeren naar een erkende verwerker is beter.'

Diversiteit

'Eikenprocessierups kunnen we niet uitroeien, enkel beheersen,' concludeert Braakhekke. 'Er is informatie bekend over periodes in de middeleeuwen dat de eikenprocessierups eerder ook al voorkwam, en een tijd later weer een stuk minder. De aanwezigheid ervan is een gegeven, daar moeten we nu mee leren leven.'

Volgens de specialist beheer is er wel een aantal zaken waar beheerders rekening mee kunnen houden om de overlast binnen de perken te houden. 'Belangrijk is het om zoveel mogelijk te communiceren met buurgemeenten en instanties om de bestrijding zo dekkend mogelijk te krijgen. Ons gebied grenst aan dat van Natuurmonumenten, Zij voeren geen actief eikenprocessierups beheer. Als afstemming

daarop plaatsen wij waarschuwingsbordjes aan de rand van ons grensgebied. Maar ook moeten we af zien te komen van de cultuur waarin onze eiken allemaal netjes op een stokje staan, zonder enige onderbeplanting die als habitat dient voor natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups en waar ook vogels graag vertoeven. We hebben in 2006-2007 ons bomenbeleid aangepast. Onze ontwerpers willen natuurlijk nog steeds uniformiteit. Maar nu wisselen zij meer af in cultuurvariëteiten, klonen en leeftijden. Twee esdoornvariëteiten worden bijvoorbeeld afgewisseld met twee eikenvariëteiten in een laan.'

Volgens Braakhekke mag het hier en daar wel een eikje minder zijn. 'De overvloed aan eiken op sommige plaatsen creëren een snelweg voor de eikenprocessierups. In een regio zoals de Achterhoek bestaat 70 procent van het bomenbestand uit eik. Veel eiken staan daar in bossen, waar weinig mensen komen. Maar toch kun je je afvragen of we met onze voorliefde voor het aanplanten van eiken niet vragen om problemen.'

Bas van der Velden

De lange termijn oplossing ligt dus in het vandaag aanplanten van diversiteit. Is een plaagvrije toekomst ook maakbaar?

Stuur of twitter dit artikel door!

Scan of ga naar:

www.boomzorg.nl/artikel.asp?id=19-4541

Gemeente Heerlen bestrijdt sinds jaar en dag met Xentari.